

RÉGI MAGYAR IPARSTATISZTIKA

A magyar iparstatisztika viszonylag elkészt fejlődésének lényegében ugyanaz az oka, ami a magyar ipar kialakulását is gátolta: az ország Ausztriától való függősége. Az ország valamennyi ipari, kereskedelmi és pénzügyi tevékenységét alárendelték Ausztria gazdasági érdekeinek, a kettős vámpolitika — mely az Ausztriából behozott és a Magyarországból kivitt cikkek vámtarifájánál hátrányos megkülönböztetéseket alkalmazott — béklyóként szorította a magyar ipart és az egész gazdaságot. Az árutermelő nemesség és egynéhány polgár hiába ostorozta a bécsi udvart a behozott nyersanyagok és az Ausztriába szállított iparcikkek vámtarifájának leszállítása érdekében, ezen a téren csak az 1840-es évek idején történt némi változás Magyarország javára. Természetesen a magyar ipar akkor sem volt versenyképes a már viszonylag fejlett osztrák iparral szemben és csak egy-egy vállalatnak sikerült kivételesen előnyös helyzetet elfoglalni és biztosítani nyersanyagszükségletét és piacát. A szabadságharcot követően pedig Magyarország bevonása az osztrák vámúnióba, visszavetette a szabadságharcot megelőző esztendőkből fejlődésnek indult magyar ipart.

Az ipar fejlődésével párhuzamosan történtek kísérletek ipari összeírások végrehajtására is. Mivel más országokkal ellentétben, nálunk éppen az államhatalom, a bécsi udvar gátolta az ipar fejlődését, így az állami statisztika sem törekedett olyan iparstatisztikai felvételre, melyet az ipar fejlesztése céljából felhasználhatott volna.

A bányászatra vonatkozóan korábban végeztek összeírásokat. Már az árpádévi királyok alatt, a bányáknak minden évben el kellett számolni az évi termeléssel. A későbbiekben, amikor a magánosok kezében is voltak már bányák, a kibányászott termék bizonyos hányadát le kellett adni a királynak. Ennek következtében elég pontosan számontartották a termelést és a királynak, valamint a bányakapitányságoknak jelentéseket küldtek.

A legrégebb magyar statisztikai adatfelvétel, mely kifejezetten az ipar megfigyelését szolgálta, a XVIII. században történt.

1771. június 21-i kelettel Mária Terézia leiratot intézett a nádorhoz, mint a magyar királyi helytartótanács elnökéhez, melyben elrendelte annak megállapítását, hogy „miféle cikkek?, hol?, körülbelül milyen árban?, minő mennyiségben? s átlag mennyi idő alatt készülnek?“. A rendelet előírja azt is, hogy milyen táblázat, vagyis kérdőív alapján kell az adatokat begyűjteni. Eszerint a dróthúzó, esztergályos, fésűs, galanterie-áru, gombkötő és gomböntő, kalapos, kártyacsináló, keztyűs, kordovánkészítő, ötvös és aranyverő, paplanos, paszomántos, posztószövő, réz-

öntő, takács, timsó-, üveg- és vasiparral kapcsolatban kérdezték a gyártott iparcikkek nevét, előállítási helyét és az iparosok és ügynökeik nevét.

Az adatfelvétel a törvényhatóságok meglehetősen nagy ellenállásába ütközött, mert féltették a területükhöz tartozó iparosokat a megadóztatástól és így csak ismételt felhívásokra voltak hajlandók — akkor sem pontos — adatokat küldeni. A helytartótanács csak 1774-ben tudott összefoglaló jelentést küldeni a bécsi udvarnak. Sopron városa például az 1771-i felszólításra semmiféle választ nem adott, mintha a városban nem lennének iparosok. Csak harmadszori felhívásra jelentette 1772-ben, hogy vannak a városban „karasia-posztót“ szövő mesterek és egy más posztószövő mester pedig „frisz“-nek nevezett posztót készít stb.

Az adatfelvételnek jóformán semmi gyakorlati jelentősége sem volt. Nemcsak azért, mert a kérdések helytelen feltevése következtében nem lehetett az adatokat összesíteni, hanem azért is, mert a begyűlt adatok teljesen megbízhatatlanok. A gyártott iparcikkek egy részénél megjelölték, hogy mennyi idő alatt állították elő, máshol fel- sem tüntették. De még ha e téren megbízható adatok álltak volna a helytartótanács rendelkezésére, akkor sem lehetett volna következtetni az egész ország termelésére, mert az akkori iparosok javarésze mellékfoglalkozásként üzte iparos mesterségét és nem dolgozott folyamatosan. Sok város és megye pedig nem a termelt mennyiséget adta meg, hanem az ipar kapacitását, vagyis azt, hogy kedvező feltételek, nagyobb kereslet mellett mennyit tudnának termelni. Közrejártzott még az adatok megbízhatatlanságához az is, hogy egyes iparosok, nehogy azt gondolják róluk, hogy csak egyféle iparcikket, például posztót vagy szövetet készítenek, felsorolták valamennyi árujukat, melyeket készíteni tudnak, de mindegyiket olyan mennyiségben, amelyet akkor tudtak volna csak elérni, ha kizárólag az egyik fajtát készítették volna. Ilymódon az adatok összesítése, a termelés mennyiségét illetően, lehetetlen.

Az áraknál hasonló a helyzet. Nem volt pontosan meghatározva az áruk minősége, a kisiparosoknál készült áruk szinte mind különbözőek voltak — így természetesen nem lehet megtudni például a kés árát, amikor Győr városában hét kése, 10, 8 és 6 krajcárért, Magyar-Óváron egy kése 1 forintért, a nyitrai megyei Szokolcza négy kése pedig 6—45 krajcárért készit mindenféle kést.

Az egész adatfelvétel során legtöbbit az árakkal és az iparosoknak kereskedelmi szempontból való megfigyelésével foglalkoznak. Ragadjuk ki például a vasiparról szóló részből Hont megyét.

„Hont megye

Rimaszombatban 3 lakatos van. 24 nap alatt mindenik megcsinál egy tuczat finom zabolát, 12—12 nap alatt pedig egy tuczat középest és olcsót s eladja 15 frt, 12 frt és 10 frt 12 krajczárjával tuczatját.

Kengyeből szintén annyi idő alatt készül egy tuczat, s az ára is ugyanaz. Lövőszerszámokat („instrumenta sclopetaria“) 48 és 36 nap alatt készit egy tuczatot 84, 60 és 42 frt-jával. Zárat, finomat 120, középest 84 és olcsóbbat 60 nap alatt egy tuczatot: 80, 60 és 42 frt-jával tuczatját.“

Ez az iparstatisztikai felvétel egyáltalán nem adott számot az iparral foglalkozók számáról, az üzemek méreteiről és fejlettségi fokáról, valamint az ipar fejlődése előtt álló akadályokról. Nem lehet megállapítani,

hogy hány önálló iparos, hány alkalmazottal dolgozott és milyen munkaeszközökkel. A gyár elnevezése is igen tág fogalmat jelöl. Például Kisbéren gyárosnak mondták azt, aki 10 posztószövőt foglalkoztatott, a győrmegyei Szigeten viszont egyszerű iparosnak számított az, aki 20 legény-nyel dolgozott.

Az említett hiányosságok ellenére az 1771. évi iparstatisztikai megfigyelés sok érdekes és az ipar történetére nézve fontos adatot gyűjtött össze.

Az összesítés a következőképpen történt: Iparáganként csoportosították a törvényhatóságoktól bekért adatokat. A területi felosztást azonban megőrizték és az egyes iparágakon belül megyénként sorolják fel az egységeket. A következő iparágak szerint csoportosították az anyagot:

<i>I. Szövő- és fonóipar</i>	
1. Gyapjúipar	c) Késés
a) Posztószövő és ványoló	d) Vasdróthúzó
b) Posztófestő	e) Kapocs- és tücsináló
c) Kalapos és süveges	3. Réz
d) Gyapjúcikkek	4. Őn
2. Vászón- és selyemipar	5. Vegyes
a) Takács	a) Ercöntő
3. Szabóipar	b) Órás
4. Fonalipar	<i>IV. Fa- és cementipar</i>
a) Gombkötő	1. Fa
b) Kötélverő	a) Ács
<i>II. Bőr- és szőrmeipar</i>	b) Asztalos
1. Bőr	c) Bodnár —
a) Tímár	d) Kerékgyártó
b) Varga és csizmadia	e) Puskacsináló
c) Kesztyűs	2. Csont
d) Sziígyártó	3. Vegyes
2. Szőr	<i>V. Agyag-, porcelán- és üvegipar</i>
a) Szűcs	1. Üveg
<i>III. Fémipar</i>	2. Agyag
1. Nemesfémek	3. Porcelán
2. Vas	4. Papíripar
a) Kovács és lakatos	<i>V. Vegyes iparok</i>
b) Fegyverkovács	1. Molnár
	2. Száppanos
	3. Paplanos

1792-ben I. Ferenc ismételten elrendelte az iparstatisztikai adatfelvételt. Bár ennek az adatfelvételnek az volt a névleges célja, hogy kikutassa azokat az akadályokat, amelyek a magyar ipar fejlődése előtt állnak, végeredményben semmi gyakorlati intézkedés alapjául nem szolgált. I. Ferenc engedményei — bár ezek továbbra is biztosították Ausztria elsőbbségét és Magyarország gyarmati sorban tartását — bizonyos mértékig mégis elősegítették a gyáripari fejlődés megindulását hazánkban.

A következő statisztikai leírást Fényes Elek 1836-ban kiadott „Magyar Országnak és a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben“ című munkájában találhatjuk. Fényes itt feldolgozta az egész országot, minden egyes helységét és területét számbavéve, leírta az összes nevezetességeket. A leírás módjának szemléltetésére kiragadunk egy részletet a Tolna megye leírását tartalmazó fejezet 9. §-ból,¹ mely a megyében űzött olajtermeléssel foglal-

¹ I. m. 303. old.

kozik: „A' repcze termesztés, s' az ebből sajtoltatott olaj megkülönböztető ágát teszi, a' völgysegi, simontornai járásbeli németek, s' egynehány magyar faluk szorgalmának. Legtöbb olajtörő malmok találtatnak Gyönkön és Izménben. Az első helységben magában 30 dolgozik, s' esztendőnként 2500—3000 mázsa olajat sajtol ki, mely olaj azonban nem csupán repczéből, hanem dióból, mákból, tök és kender magból is töretetik.”

A kiragadott idézetből is világos, hogy ezek az adatok — ismét csak, mint az ország állapotának egyszerű leírása — történelmi szempontból értékesek csupán. Nem alkalmas sem az előző, sem a következő iparstatistikák összehasonlítására, tehát belőlük nem tudható meg a magyar ipar fejlődése. Fényes Eleknek tulajdonképpen nem is volt ilyen irányú célkitűzése, ő csupán megismertetni akarta országunkat és bebizonyítani, „hogy a Magyaroknak, a' többi legelső nemzetek sorába való lépéshez tehesége nem hibázik — csak akarat kell“.

1848-ban a belügyminisztérium egyik osztályaként megalakult az Országos Statisztikai Hivatal. Szemere Bertalan belügyminiszter a következőkben határozta meg a hivatal feladatait: „hivatása lévén a tervezendő törvényjavaslatok életalapjait kimutatni s megismertetni magunkat magunkkal“.

1848-ban a földművelés, ipar- és kereskedési minisztérium egységes kérdőíveken megkezdett egy iparstatistikai felvételt, melyet a statisztikai hivatal felállításakor Fényes Elek, a hivatal vezetője folytatott. Az erre vonatkozó íráskor nagyrésze elveszett, magát az adatfelvételt sem tudták befejezni a forradalom miatt. A kérdőívek pedig érdekes adatokat tartalmaznak a kézműiparra vonatkozóan. Kérdezték a mesterek, kontárok és alkalmazottak számát, a felhasznált nyersanyagot és a termelt áruk értékét és súlyát.

Bazin városának valamennyi kérdőíve fennmaradt. A városban 24 iparág volt, melyekről külön-külön kérdőíven számoltak be. Ezek közül a kovácsok kérdőívét bemutatjuk az 1020. oldalon.

Ugyancsak ebben az évben vették számba a cukorgyártást is.

Besztercebánya a következő — az egész országban egységes — kérdőíven számolt be a város cukorgyáráról.

KIMUTATÁSA

az 1847. évi fehér ezéklábul készített cukor mennyiségnek

Állás hely	Tulajdonos neve	Gyárjelzés	Felgyártott mennyiségek			Jevzetek, a cukor gyártás nevedésének, vagy csökkenésének okai iránt
			Répa	Nyers-cukor	Finomított cukor	
			mázsa	mázsa	mázsa	
Besztercebánya sz: kir: Város	Részvényes Társaság	i i S I N.	16,000	950	660	

Beszterczen Martius hó 10-kén 1848.

Besztercezi Cukorgyár és Finomító

A kérdőívből megtudhatjuk a cukortermés és a felhasznált cukorrépa mennyiségét.

KÉZ-IPARI TÁBLÁZAT

Város vagy M. Város	Iparág	Van-e czéhe, keblezete vagy nincsen?	Az iparág személyzete					Írás-tudó	Rajz-képes	A legény keresete közép-számmal	Van-e minő Intézete a beteg vagy keresetlen legények számára?	A ny a g z a t				Készítmények			Piacz	Jegyzetek
			A mes-terek	kon-tárok	legé-nyek	tanu-lók	össz-eszes szám					legények és tanulók száma	belföldi		külföldi		megne-vezése	súly-szerint		
								súly	érték				súly	érték						
Bazin sz. királyi város Pozsony vármegyében	Kovács mester-ember-ek	vagyon 1648-ik év óta	4	1	6	3	14	9	Senki kö-zülök	Heten-kint 3 frt: váltó-által-jános tartását és mosását meste-rétül nyeri	Intézet nincsen ugyan, de kö-teles minden mester lebetegedett legé-nyét ápolni	Vasból mindegyik mester évenként fo-gyaszt 30 mázsát 26 vfrtba számítván egy mázsát annak érteke léssen tehát 120 mázsánál 3120 vfrt	"	"	egyedül megrendelé-sekre dolgozván fel-vesz mindegyik éven-ként munkabér fejében 2000 forintot váltóban és összesen mind a négy mester bevétele léssen 8000 frt váltóban	nem szük-ség	A mesterek száma tsak ugyan tíz év előtt is annyi volt mind jelen-leg, — de tartottak akkorán 12 legényt, hanyatlását vasutak fel-állításában keresik nagyobb részt.			

Kelt Bazinban 1848-Dik évi Augusztus hó 10-ikén

Berger József Tanácsnok   Weinberger András
és Czéhbiztos   Czéh Mester

A begyűjtött anyag feldolgozását a statisztikai hivatal felállításáig a minisztérium végezte. A statisztikai hivatal felállítása után az adatokat továbbra is a minisztérium gyűjtötte be, és összesítés végett átadta a statisztikai hivatalnak. Kiértékelés után a hivatal ismét átadta az anyagot a minisztériumnak.

Az adatok gyakorlati felhasználására nem került sor. A forradalmi kormány Debrecenbe költözésekor a minisztérium statisztikai osztálya hamarosan megszűnt a működését, az adatok nagyrésze pedig elkallódott.

1867-ben megalakult az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, mely a következő évben elhatározta, hogy foglalkozni fog az iparstatisztikai adatok begyűjtésével. 1871-ben megindítottak egy iparstatisztikai megfigyelést, de két év múlva maga a Hivatal állapította meg, hogy a begyűlt anyag annyira hiányos és megbízhatatlan, hogy kellő fenntartással is csak kis részét lehetett nyilvánosságra hozni. Ennél az adatfelvételnél már fokozottabban érvényesültek azok a gátló tényezők, melyek általában a kapitalista iparstatisztika elé tornyosulnak. Már száz évvel ezelőtt is erősen közrejátszott az adatok megbízhatatlanságához az, hogy az egyes iparosok üzleti érdekeiket féltették az üzemükre és forgalmukra vonatkozó adatok nyilvánosságra hozatalától. 1871-ben már léteztek mai értelemben vett gyárak és vállalatok, melyek a legmérévebben elzárkóztak az adatok kiszolgáltatásától. Így az 1871-es adatfelvétel sem ad számot az ipari termelés értékéről, az üzemek nagyságáról, termelékenységéről, az iparban foglalkoztatottak számáról és az ipar kapacitásáról.

A Statisztikai Hivatal másodízben 1884-ben fogott hozzá részletes iparstatisztikai adatgyűjtés megszervezéséhez. Az adatok nehézkes begyűjtése következtében a felvétel még a következő évben is tartott. Az adatgyűjtés kiterjedt a háziiparra is, azonban a termelés számbavételére akkor sem kerülhetett sor, mivel „alapos aggályok merültek föl arra nézve, hogy az érdekeltek az erre vonatkozó kérdésekre kielégítő választ adjanak”.² Az adatgyűjtést kétfajta kérdőív útján bonvolították le. Az egyiket minden iparosnak, a másikat csak azoknak kellett kitölteni, akiknek motorjuk is volt. Az első kérdőíven meg kellett nevezni az iparágat, az alkalmazottak számát, alkalmaztatásuk minőségét és nem szerinti megoszlását. Végül a gépeket is fel kellett sorolni. A második kérdőíven a gépeket kellett részletesen leírni, kapacitásukat lehetőleg lőerőben megadva.

A beérkezett adatok azonban annyira megbízhatatlanok voltak, hogy nem lehetett a továbbiakban sem összehasonlítási alapul venni őket.

Ezzel le is zárult a magyar iparstatisztika történetének az a része, mely a kezdetleges leíró módszert alkalmazta és a összesítés, az összehasonlítás, valamint a termelés gyakorlati kérdéseit teljesen figyelmen kívül hagyta. 1898-ban, a kereskedelemügyi miniszter megbízta a Központi Statisztikai Hivatalt az egész országra kiterjedő gyáripari statisztikai adatfelvétellel. Erre annál is inkább szükség volt, mert a kiegyezés után viszonylag erős fejlődésnek indult magyar ipar merőben más képet mutatott már, mint a negyedszázaddal azelőtt történt felvétel idején, mely felvétel különben sem nyújtott megbízható képet. Iparunk fejlődé-

² A Magyar Korona Országainak Gyáripara 1898. évben, Budapest, 1901, I. füzet, 67. old.

sére jellemző, hogy nyersvastermelésünk, megközelítő adatok szerint, 1868-tól 1898-ig 1 124 750 q-ról 4 694 044 q-ra növekedett,³ tehát a kiegyezést követő 30 év alatt kerekben négyszeresére. Az 1898-ban végrehajtott adatfelvétel során első ízben határozták meg statisztikai szempontból a gyár fogalmát. Eszerint gyárnak minősültek mindazok az üzemek, amelyekben legalább 20 alkalmazottat foglalkoztattak, vagy motorikus erőt használtak. Mivel a termelést még most sem vették számba, így ez a meghatározás meglehetősen laza volt. A motorral dolgozó telepek között is sok volt a kisipari jellegű, viszont a 20 munkásnál kevesebbet foglalkoztató üzemek között nem egy akadt, amelyik többet termelt, mint más, gyárnak minősült, motorral rendelkező telep. Az adatgyűjtés mégis nagy haladást jelentett az előzőkkel szemben. Megállapították az iparban foglalkoztatottak számát, szakmai képzettségük és beosztásuk szerinti megoszlását. Kimutatták az egyes gyárak keletkezésének évét, a gyári munkások kormegoszlását, az alkalmazottak bérét és a munkanapok számát. Az adatok egy része, különösen a munkások béreire vonatkozóan, nem megbízhatók. Annak ellenére, hogy külön kérdőívet szerkesztettek a szakmunkások, „közönséges“ gyárimunkások, nők, tanoncok és napszámosok számára, a legtöbb adatszolgáltató összevontan adta meg az adatokat, szakmánként pedig csak alig néhányan. Így nem lehetett összevonni egy-egy szakmát, hogy egy szakmában dolgozó különböző minőségű munkások átlagos bérét megkapják. A bérrendszer is különböző volt. Egyes alkalmakkor akkoriban fizették a bért és a munka elkészültségéig csak előleget folyósítottak hetenként. A teljes összeg kifizetésekor viszont megnövekedett a hetibér. A bérek egy alkalommal történt megfigyelése tehát jelentős eltéréseket mutathatott az átlagtól. Egyébként a kérdőív maga igen részletes volt, melynek pontos kitöltése még az említett hiányosságok ellenére is megközelítő képet adhatott volna a munkabérről.

V. MUNKABÉR

22. A tisztviselők összes fizetése 1898. évben . . . . . korona . . . . . fillér.
Hány tisztviselőnek van évi 2400 koronánál kisebb fizetése?
A művezetőknek fizetett illetmény . . . . . korona . . . . . fillér.
23. Napszámosoknak az év mely hónapjában fizettetik legnagyobb munkabér?
24. A munkások kifizetése mikor történik?
25. A gyári munkások közül hányan fizettetnek napibér szerint, hányan szakmány, vagy darabbér szerint?
26. Kifizetett bérek az 1889. év február hó 25-én történt fizetés alkalmával.
a) Mesterek, képzett gyári munkások részére:

A mesterség, vagy a gyár egyes osztályainak megnevezése	20	20—30	30—40	40—50	50—60	60	Összesen
	koronánál kevesebb	korona	korona	korona	korona	koronánál több	
hetibért kapott munkások száma							

³ A Magyar Korona Országainak Gyáripára 1898. évben, Budapest, 1901. I. füzet. 27. old.

b) Közönséges gyári munkások számára:

A gyár egyes osztályainak megnevezése	14 koronánál kevesebb	14—20 korona	20—30 korona	30—40 korona	40 koronánál több	Összesen
	hetibért kapott munkások száma					

Körülbelül hasonló volt (természetesen más bérosztályokkal) a nők és tanoncok számára rendszeresített kérdőív:

e) Napszámosok számára:

10 koronánál kevesebbet kaptak: .....
 10—14 koronát kaptak: .....
 14—20 koronát kaptak: .....
 20 koronánál többet kaptak: .....

27. A munkabérből történt levonások:

A levonás címe	Hány munkásnál történt levonás	Összesen hány	
		kor.	fill.
Előleg			
Lakás			
Földhasznóbérlés			
Élelem, tűzifa, stb.			
Zene, iskola, templom			
Betegsegélyző pénztár			
Balesetbiztosítás			
Büntetés			
Más egyéb, itt meg nem nevezett levonás			

A munkabérek megfigyelését ilyen részletesen ez alkalommal végezték először.

Az 1898-as adatfelvétel, a korabeli külföldi iparstatistikákhoz képest, még meglehetősen elmaradott volt — mint ahogy a magyar ipar is viszonylag fejletlen volt, az osztrák uralkodóház célkitűzéseinek megfelelően. Az osztrák ipar, mely továbbra is nyersanyagbázisának és felvevőpiacának tekintette Magyarországot, sokkal fejlettebb volt.

A régi magyar iparstatistikai felvételek adatai azonban mégis értékesek számunkra, mert történelmi visszapillantást nyújtanak a magyar ipar, a kapitalizmus első gyenge hajtásaira. Érdekesebbek abból a szempontból is, hogy a polgári statisztika hamisításai még csak az egyik oldalról érvényesülnek. Maguk az iparosok idegenkedtek üzemiükre vonatkozó pontos adatokat szolgáltatni, az állam viszont még a való helyzetet igyekezett megállapítani.

A későbbiekben a magyar iparstatisztika, ha terjedelmében, kérdései körét tekintve, bővült is, az ipar fejlődésének előmozdítását és az ipar tudományos vizsgálatát szolgáló statisztikát csak a felszabadulás után tudott létrehozni, amikor a hatalomra került munkásosztálynak érdekében állott és a tervgazdálkodás számára nélkülözhetetlenné vált az ipar fejlődésének objektív megfigyelése.

A

Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle

legújabb, kettős számának tartalmából:

A kommunizmus építésének újabb sikerei a Októberi Forradalom győzelmének 34. évfordulóján

Csikós-Nagy Béla: Feladataink a tervmunka fejlesztésében

Ribcsenkova-Szviridov: Harc az ipari termelés önköltségének csökkentéséért

Rozenfeld: Az iparigazgatás szervezeti formáinak fejlődése a Szovjetunióban

Zaszjadko: A ciklikus ütemterv meghonosítása a Donyec-medence bányáiban

Vjatkin: A magyar ipar a szovjet népgazdaság műszaki haladásának alapja

Ljapin: A munkafegyelem, az egyszemélyi vezetés és a munkatermelékenység kérdései a szocialista iparban

Lific: A szovjet kereskedelem fejlődése a háború után

Lukjanova: Japán a távolkeleti agresszió ujjáéledő fészke

KÖNYVSZEMLE – IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ